

Gradualismus versus strategický šok: Kdo si opravdu myslí, že bude válka?

Policy paper #4: Branná povinnost je založený na datech [Solvo](#) Institute (2025) a klasické teorii strategického rozhodování.

Autoři: Analytický tým Solvo Institute: [Veronika Kostrouchova](#) s přispěním PhDr. Mgr. [Jakub Landovalský](#), Ph.D.

Mezi vědomím rizika a schopností reagovat

Data Solvo Institute z roku 2025 ukazují zásadní paradox, který se dlouhodobě vyskytuje v demokratických společnostech vystavených pomalu narůstajícím bezpečnostním hrozbám. V České republice považuje 70 % populace riziko války za reálné, ale zároveň 55 % těchto lidí uvádí, že je tato skutečnost „zatím příliš netrápí“, a pouze 15 % deklaruje vážné obavy. Naopak 30 % se domnívá, že válka vůbec nehrozí. V mezinárodním srovnání (Německo, Švédsko, Slovensko) je ČR paradoxně nejméně přesvědčená o možnosti ozbrojeného konfliktu, přestože situaci na Ukrajině sledují česká média a veřejnost výrazně intenzivněji než ve zbytku regionu. Tento rozdíl poukazuje na hlubší strukturální faktory, které ovlivňují to, jak jednotlivé národní společnosti interpretují riziko a jak s ním pracují.

	CZ	SK	DE	SWE
Mám velké obavy, že válka bude brzy také u nás.	15 %	23 %	27 %	14 %
Vnímám riziko války, ale zatím mě to moc netrápí.	55 %	58 %	53 %	68 %
Nemyslím si, že by u nás v budoucnu hrozila válka.	30 %	19 %	18 %	19 %

Který z těchto výroků nejlépe odpovídá Vaším současným pocitům?

Tento rozpor mezi percepcí hrozby a neexistencí reakce popisoval Thomas C. Schelling, N.N. Taleb 2007, nebo A.F. Krepenevich. Společnosti mají tendenci racionalizovat hrozbu, přijmout její existenci, ale nereagovat, dokud nedojde k jasnému zlomovému bodu nebo šokové události. Podobné úvahy nacházíme i u N. N. Taleba, jenž proces pomalého nárůstu rizika popisuje jako normalization of risk, kdy populace postupně přivyká hrozbě a začne ji považovat za „nový normál“, čímž se snižuje motivace jednat (Taleb 2007, p. 74–81), a u A. F. Krepineviche, který upozorňuje, že moderní společnosti mají sklon podceňovat přípravu na nízkopravděpodobné, ale vysoce dopadové scénáře, což vede k chronickému deficitu zájmu a investic v oblasti bezpečnosti (Krepinevich 2009, p. 15–21). Když se otevře okno příležitosti, tak často chybí adekvátní schopnost rychlé reakce. Collective decision depends on the internal politics and bureaucracy of government and on public opinion, party structures, and pressure groups. This affects the speed of decision. — Arms and Influence, ch. 3 “The Art of Commitment,” p. 87

Cílem tohoto článku je propojit uvedené teoretické koncepty s novými daty Solvo Institute ze 4 zemí (ČR, Slovensko, Německo, Švédsko), analyzovat, jak se projevy tzv. „gradualismu“ (postupného nárůstu rizika bez odpovídající reakce) odrážejí v postojích veřejnosti k vojenskému ohrožení, a identifikovat faktory, které ovlivňují ochotu obyvatel jednat v případě reálné krize.

Teoretický rámec: když hrozba roste pomalu

Jako jedno z možných východisek, lze na základě dat a existujících teorií formulovat

Následující tezi: společenské systémy vykazují výrazné obtíže při reagování na postupně narůstající hrozby. Tento fenomén, je charakteristický zejména pro demokratické země v období relativní stability. Tři klíčové mechanismy, které tuto paralýzu způsobují jsou:

- Absence pocitu naléhavosti – jednotlivé signály ohrožení nejsou vnímány jako kritické, dokud nedojde ke kumulaci nebo zlomové události
- Normalizace hrozby – riziko se postupně stává „pozadím“ každodenního života a je interpretováno jako součást běžného provozu, nikoliv jako výzva k akci.
- Politická opatrnost – zástupci veřejného života se obávají činit předčasné kroky, které by mohly působit přehnaně či nepopulárně

Schelling tento vzorec ilustruje na historických příkladech: Velká Británie v 30. letech sledovala rostoucí militarizaci nacistického Německa, avšak reagovala až v okamžiku, kdy se hrozba stala neodvratnou. Podobně Spojené státy americké měly informace o japonských záměrech již před rokem 1941, nicméně k politicky přijatelnému rozhodnutí došlo až po útoku na Pearl Harbor. Human inability to rise to the occasion may lead to Pearl Harbor, or to a remilitarization of the Rhineland.” – Arms and Influence (1966), ch. 6 “The Dynamics of Mutual Alarm,” p. 230

Data Solvo Institute ukazují analogickou dynamiku: 70 % české populace vnímá riziko války jako reálné, avšak pouze 15 % deklaruje vysoké obavy a ochotu jednat. Tento rozpor přesně odpovídá Schellingovu modelu, vědomí rizika je přítomné, ale nevytváří odpovídající vzorec chování.

Nassim N. Taleb: Křehkost komfortních společností

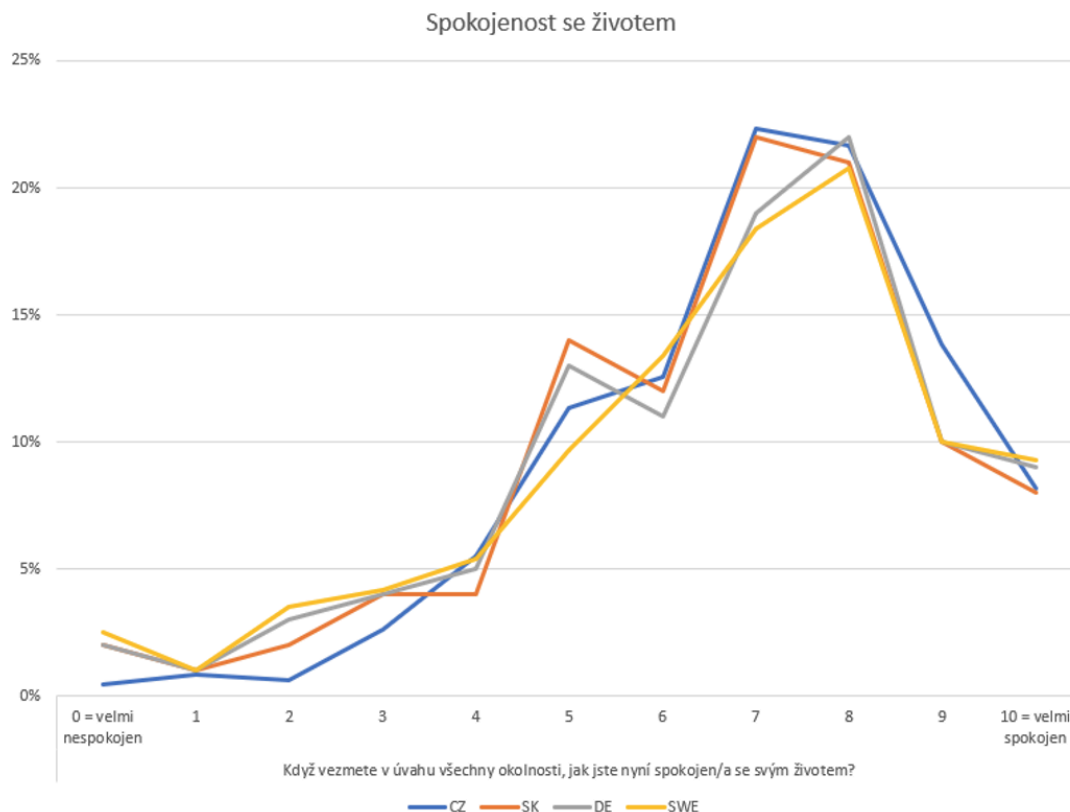
Taleb v The Black Swan (2007) rozvíjí koncept strukturální křehkosti moderních, ekonomicky stabilních společností. Tyto společnosti jsou podle něj náchylné k zásadním selháním při neočekávaných šocích, protože:

- systematicky podceňují pravděpodobnost a dopad extrémních událostí, jelikož preferují hladké a předvídatelné modely skutečnosti (Taleb 2007, kap. 1–4, 13),
- přeceňují svou schopnost porozumět riziku a udržet kontrolu nad budoucím vývojem, což vede k „iluzi kontroly“ a přehnané důvěře v predikce (s. ~135–140; 225–230),
- psychologicky vytěsňují informace narušující pocit jistoty, přičemž vytvářejí narativy, které zjednodušují komplexitu a redukují nejistotu („narrative fallacy“; kap. 6–7).

Výsledkem je paradox komfortních společností: vysoký subjektivní pocit bezpečí a kontroly, avšak současně nízká strukturální odolnost vůči náhlým šokům. Tento rámec je konzistentní i s daty ze Solvo Institute: česká společnost vykazuje vysokou míru subjektivní nejistoty (51 %), ale zároveň relativně vysokou životní spokojenost a optimismus, což odráží napětí mezi subjektivním komfortem a objektivní nejistotou. Popisované jevy jsou plně konzistentní s daty z České republiky. Česká společnost vykazuje vysokou míru subjektivní nejistoty (51 %), avšak zároveň poměrně vysokou životní spokojenost a optimismus (44 % „8–10“ na stupnici).

Charakteristika	CZ	SK	DE	SWE
Nejistota	51 %	48 %	50 %	51 %
Optimismus	30 %	28 %	26 %	18 %
Nervozita	35 %	30 %	19 %	22 %
Vzteky	20 %	18 %	29 %	20 %
Nadšení	12 %	15 %	12 %	13 %
Spokojenost	24 %	27 %	27 %	13 %
Strach	25 %	27 %	28 %	36 %
Nerozumím tomu	24 %	22 %	17 %	26 %
Zvědavost	24 %	24 %	20 %	25 %
Panika	6 %	8 %	6 %	12 %
Velké příležitosti	14 %	12 %	16 %	15 %

Když přemýšlíte o životě a světě kolem Vás, která slova to nejlépe charakterizují?

Průměrná spokojenost se životem: CZ 7, SK 6.7, DE 6.6. Podíl lidí, kteří dali vysoké hodnocení (8-10) činí v ČR 44 %, na Slovensku 39 %, v Německu 41 % a ve Švédsku 40 %.

Talebův argument tak pomáhá vysvětlit, proč česká populace, a obecně i další evropské země, dokáže vnímat narůstající hrozby, ale nepřetavuje toto vědomí do přípravy na krizové scénáře. Psychologická potřeba stability může být silnější než racionální kalkulace rizik.

Andrew F. Krepinevich: Nedostatečné kapacity demokratických společností

Krepinevich ve své práci 7 Deadly Scenarios (2009) upozorňuje, že moderní demokratické společnosti mají strukturální tendenci podceňovat přípravu na krizové situace. Identifikuje tři vzorce, které se v mírových státech objevují opakovaně:

- udržovat obranné kapacity na minimu,
- spoléhat na profesionální armádu,

- zanedbávat přípravu obyvatelstva

Tato teze se velmi přesně odráží v českých datech Solvo Institute. Přestože 70 % populace vnímá možnost války jako reálnou, 76 % obyvatel uvádí, že v životě neabsolvovalo žádnou formu vojenského či branného výcviku. Česká republika se tak ocitá v situaci, kdy většina společnosti deklaruje vnímání rizika, ale nemá reálně rozvinuté kapacity, které by jí umožnily efektivně reagovat v případě krize. Moderní demokracie se stávají z hlediska připravenosti křehkými a strukturálně poddimenzovanými, přestože objektivní bezpečnostní rizika narůstají.

Metodologie (Solvo Institute, 2025)

[Výzkum byl realizován ve čtyřech evropských zemích: České republice, Slovensku, Německu a Švédsku.](#)

- Celkem bylo shromážděno 4 235 dotazníků od respondentů ve věku 16–75 let.
- Český sběr dat: SC&C, květen 2025 (N=1 235).
- Ostatní země: Talk Online Panel, srpen 2025 (N=1000 každá). Metoda: CAWI/CAPI, délka interview 20–35 minut.[1]

Blok otázek zaměřený na brannou připravenost, postoje k výcviku a obranné chování v krizové situaci tvořil jednu z klíčových částí dotazníku. V této sekci byla měřena jak objektivní zkušenost respondentů (např. absolvování základní vojenské služby, civilní služby, vojenského nebo jiného branného výcviku), tak subjektivní postoje k různým formám branné povinnosti a dobrovolného zapojení. Otázky zjišťovaly reálné zkušenosti s vojenským či branným výcvikem, podporu konkrétních politických opatření (např. tříměsíční výcvik po SŠ, roční ZVS, povinné odvody, systematická výuka civilní obrany), ochotu absolvovat dobrovolný vojenský výcvik, včetně scénářů s finančním zvýhodněním, postoje k finančním a nefinančním pobídkám pro aktivní zálohy a dobrovolníky, ochotu bránit stát v případě ozbrojeného konfliktu (bojově i nebojově), očekávání od vlády v situaci vojenského ohrožení, preferované strategie v případě osobní nebo rodinné hrozby. Zahrnuta byla také přímá hodnotící otázka týkající se percepce rizika války, umožňující analyzovat vztah mezi vnímáním hrozby a ochotou jednat.

Empirická zjištění: gradualismus v českých datech

Vnímání hrozby války: vědět a vnímat, není totéž jako reagovat

Výsledky pro Českou republiku jasně ukazují asymetrii mezi kognitivním vnímáním rizika a ochotou jednat.

Hlavní výsledky pro ČR:

- 15 % – „mám velké obavy“
- 55 % – „vnímám riziko, ale netrápí mě to“
- 30 % – „nemyslím si, že hrozí válka“

Tento vzorec lze interpretovat následovně: 70 % populace je přesvědčeno, že hrozba existuje, avšak pouze 15 % dosahuje úrovně, kterou Schelling označuje jako „psychologické mobilizace“, tedy stavu, kdy jedinec vnímá hrozbu jako dostatečně blízkou a reálnou, aby začal uvažovat o konkrétních krocích. Tato asymetrie mezi vědomím a jednáním je jádrem fenoménu gradualismu: hrozba je přítomná, ale není interpretována jako okamžitě naléhavá. V důsledku toho společnost zůstává v pasivním režimu, i když objektivní riziko postupně narůstá.

Rozdíl mezi situací v Česku a Švédsku na jedné straně a Slovensku a Německem na straně druhé je v ve vyšším počtu respondentů, kteří vnímají riziko války může nastat brzy. Na Slovensku je 23 % a v Německu 27 %. V Česku a Švédsku 15 respektive 14 %. U Slovenska se nabízí geopolitická blízkost války na Ukrajině, ale vyšší bezprostřední obavy Němců bude třeba podrobit dalšímu zkoumání.

Absence reálné branné přípravy

Analýza českých dat ukazuje, že pouze 17 % populace má jakoukoli formu vojenské nebo branné zkušenosti, přičemž jen 4 % respondentů absolvovala vojenský výcvik mimo někdejší základní službu. Naprostá většina populace – 76 % – neprošla žádnou brannou přípravou. Tyto hodnoty potvrzují, že česká společnost je dlouhodobě charakterizována minimálním kontaktem s ozbrojenými silami a nízkou úrovní praktické připravenosti.

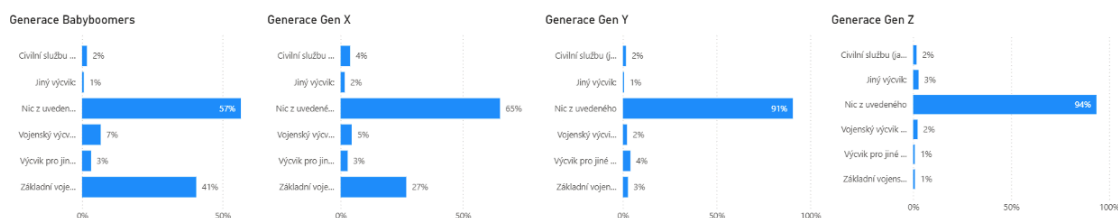
Tento deficit nelze vysvětlit pouze historickým zrušením povinné vojenské služby. Odráží rovněž širší trend civilně-militární distance, typický pro postindustriální společnosti, v nichž se přímá zkušenost s obranou státu postupně vytrácí. V českém případě se tento jev pojí s generačním efektem: mladší kohorty nemají se systémem brannosti žádný

kontakt, a tím pádem ani příležitost rozvíjet základní dovednosti či realistickou představu o své možné roli při obraně země.

Podle analytického rámce Solvo Institute má absence osobní zkušenosti významný dopad na postoje. Nepřítomnost reálného výcviku oslabuje schopnost jedince představit si vlastní zapojení do obrany státu, podporuje normalizaci rizika a vede k vyšší míře emoční i behaviorální pasivity při úvahách o bezpečnostních hrozbách.

Civilní službu (jako náhradu za základní vojenskou službu)	2%
Jiný výcvik:	1%
Nic z uvedeného	76%
Vojenský výcvik (jakoukoliv formu)	4%
Výcvik pro jiné branné složky (hasiči, policie)	3%
Základní vojenskou službu (nepočítejte civilní službu)	17%

Absolvoval/a jste někdy (výběr odpovědí). Základní vojenskou službu absolvovalo pouze 17 % respondentů.

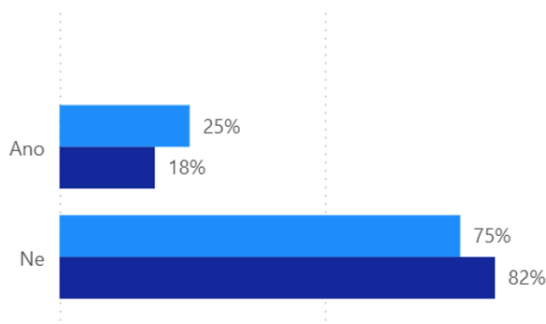

Absolvoval/a jste někdy (výběr odpovědí), odpovědi podle generací.

Ochota absolvovat výcvik: latentní rezerva, která však není automatická

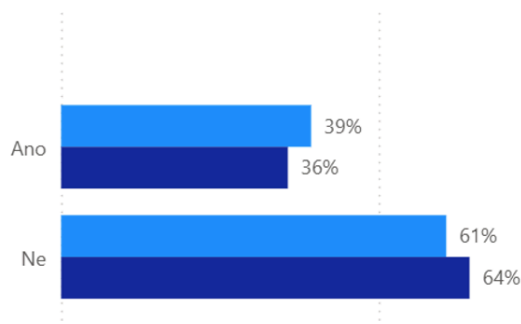
Podle věku a pohlaví: Ženy

● Ženy 16-44 % ● Ženy 45 plus %

Podle věku a pohlaví: Muži

● Muži 16-44 % ● Muži 45 plus %

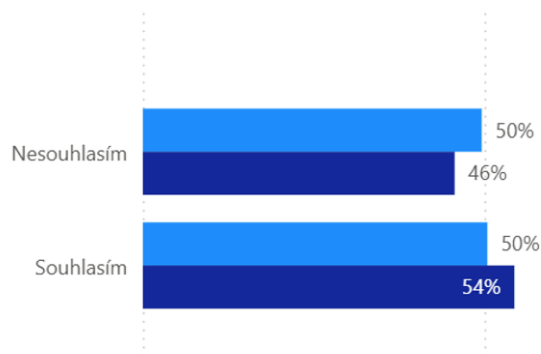
Byl/a byste ochoten/ochotna jít na dobrovolný vojenský výcvik (max. délka 12 týdnů v rámci jednoho kalendářního roku)?

Výsledky potvrzují významné rozdíly v ochotě absolvovat dobrovolný vojenský výcvik mezi věkovými a genderovými skupinami. Muži ve věku 16–44 let vykazují nejvyšší ochotu (39 %), zatímco u žen stejné věkové kategorie jde o 25 %. Ve starších kohortách zájem dále klesá (muži 45+, 36 %; ženy 45+, 18 %). Při aproximaci na populaci to znamená, že v současné věkové kategorii 18–60 let (přibližně 6 milionů osob) by se potenciální ochota zapojit do výcviku mohla týkat až vyšších statisíců občanů.

Výzkum naznačuje, že motivační faktory – zejména finanční kompenzace, právní jistota a jasně definovaný rámec dobrovolného výcviku – mohou ochotu dále zvyšovat. Tento mechanismus lze interpretovat ve světle Talebovy teorie: systémy i jednotlivci se stávají odolnějšími, pokud jsou vystaveni dávkovanému stresu za podmínek přiměřené incentivizace, která transformuje potenciální ochotu v reálné chování. V případě české populace tedy existuje významná latentní branná rezerva, jejíž aktivace však není automatická a vyžaduje vhodné podmínky.

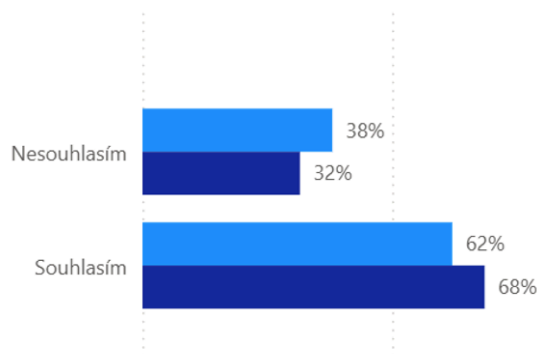
Podle věku a pohlaví: Ženy

● Ženy 16-44 % ● Ženy 45 plus %

Podle věku a pohlaví: Muži

● Muži 16-44 % ● Muži 45 plus %

Jaký máte názor na tento návrh: Je třeba výrazně finančně podpořit aktivní vojenské zálohy a dobrovolná vojenská cvičení. Lidé by za dobu absolvování výcviku měli dostat finanční odměnu ve výši jejich mzdy / platu a zaměstnavatel

“Antifragility is not resilience. Resilient systems resist shocks. Antifragile systems get better from them.” — N. N. Taleb

Podpora povinných opatření: měkké ano, tvrdé ne

Data ukazují, že česká veřejnost rozlišuje mezi měkkými a tvrdými formami přípravy: 71 % podporuje výuku civilní obrany na školách, 46 % podporuje tříměsíční povinný výcvik po SŠ, jen 36 % podporuje obnovení roční základní vojenské služby. To podporuje Krepinevichovu tezi o „maintenance of civil comfort“: veřejnost přijímá opatření, pokud významně nenarušují jejich životní cyklus.

Jaký máte názor na tento návrh: Po skončení střední školy by každý (muž i žena) absolvoval tříměsíční základní výcvik. Armáda by tak získala zálohy pro obranu území. Souhlasíte s tím?	Ano	46%
Jaký máte názor na tento návrh: Po skončení střední školy by každý (muž i žena) absolvoval tříměsíční základní výcvik. Armáda by tak získala zálohy pro obranu území. Souhlasíte s tím?	Ne	54%
Jaký máte názor na tento návrh: Třeba zavést systematické vzdělávání v oblasti civilní obrany včetně kurzů přežití v rámci střední školy, které bude zahrnovat minimálně 1 týden ročně.	Nesouhlasím	29%
Jaký máte názor na tento návrh: Třeba zavést systematické vzdělávání v oblasti civilní obrany včetně kurzů přežití v rámci střední školy, které bude zahrnovat minimálně 1 týden ročně.	Souhlasím	71%
Jaký máte názor na tento návrh: Třeba znovu obnovit povinnou základní vojenskou službu pro muže a ženy v trvání 12 měsíců. Bylo by možné ji nahradit civilní službou.	Nesouhlasím	64%
Jaký máte názor na tento návrh: Třeba znovu obnovit povinnou základní vojenskou službu pro muže a ženy v trvání 12 měsíců. Bylo by možné ji nahradit civilní službou.	Souhlasím	36%

Jaký máte názor na tento návrh

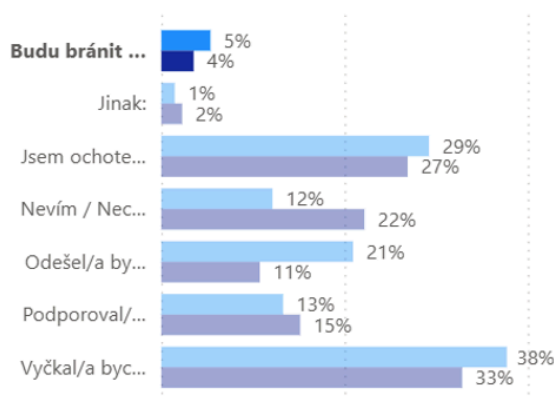
Ochota bojovat: realita strategického šoku

Pouze 11 % české populace deklaruje, že je připraveno bránit zemi se zbraní v ruce.

V mezinárodním srovnání je na tom Česko hůř než Švédsko i Slovensko (20 %). Švédská výjimka souvisí s vysokou sociální důvěrou (podrobněji popsáno v [Policy Paper #3](#)), která zvyšuje ochotu ke kolektivní akci.

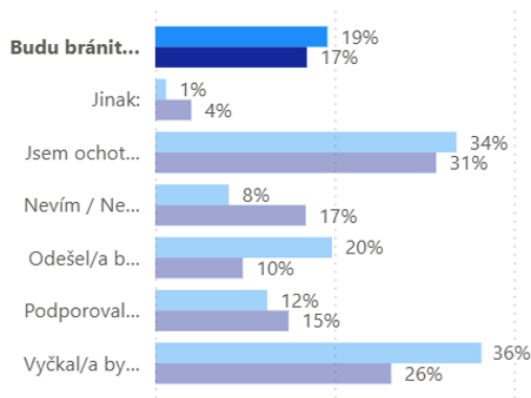
Podle věku a pohlaví: Ženy

● Ženy 16-44 % ● Ženy 45 plus %

Podle věku a pohlaví: Muži

● Muži 16-44 % ● Muži 45 plus %

Jak byste se zachoval/a v případě, že by byla Česká republika vojensky ohrožena?

Chování při ohrožení: strategie ústupu, ne odporu

Při vojenském ohrožení by 18 % respondentů přesunulo rodinu do bezpečnější části ČR, 15 % by odjelo do zahraničí, zatímco pouze 10–11 % by se aktivně zapojilo do obrany. Více než 50 % populace by volilo strategii vyčkávání. Tento vzorec chování odpovídá Schellingově analýze rozhodování v podmínkách nejistoty: společnost bez předchozí zkušenosti s krizí má tendenci odkládat nákladná rozhodnutí, dokud nedojde k jednoznačnému signálu nebo tlaku okolností (Schelling, *Arms and Influence*, 1966, s. 203–205). Schelling ukazuje, že strategie „vyčkání na další vývoj situace“ představuje racionální, byť potenciálně rizikové chování, pokud nejsou bezprostřední hrozby plně internalizovány.

Mám blízké, kteří by potřebovali moji pomoc (např. staré rodiče, osoby se zdravotními problémy), proto bych se primárně	8%
Nemám rodinné závazky, rozhodoval/a bych se podle situace.	10%
Nevím / Nechci odpovídat.	16%
Počkal/a bych na doporučení vlády nebo úřadů.	11%
Přesunul/a bych rodinu na bezpečnější místo v ČR (např. na venkov).	18%
Snažil/a bych se rodinu chránit, ale zároveň bych se aktivně zapojil/a do obrany.	10%
Zajistil/a bych odchod rodiny do zahraničí.	15%
Zůstal/a bych s rodinou doma a nehledal/a jiné řešení.	11%

Jak byste řešil/a rodinnou situaci v případě, že by ČR byla vojensky ohrožena? (Vyberte jednu možnost, která nejlépe odpovídá vašemu postoji.)

Diskuse: český gradualismus v evropském kontextu

Schellingův model reakce na hrozbu dobře odpovídá českým datům. Česká populace vojenské riziko jednoznačně vnímá, avšak na úrovni chování zůstává převážně neaktivní. Chybí vnitřně aktivovaná reakce, která by vnímání rizika převáděla do konkrétního jednání. Výrazný rozdíl mezi vysokou percepcí hrozby a nízkou ochotou podílet se na obraně státu lze interpretovat jako projev psychologické latence, kterou Schelling popisuje jako tendenci odkládat nákladné rozhodnutí až do momentu, kdy se hrozba stane bezprostřední a nevyhnutelnou. Vyčkávací strategie, dominující v české společnosti, tak představuje racionální, avšak z hlediska obranyschopnosti problematický vzorec chování.

Talebův koncept komfortu jako zdroje křehkosti poskytuje další interpretaci tohoto paradoxu. Moderní stabilní společnosti, které se vyznačují vysokou životní úrovní a relativní bezpečností, mají podle Taleba sklon podceňovat extrémní jevy, spoléhat na předvídatelnost a psychologicky vytěšňovat varovné signály narušující pocit jistoty. Česká republika je typickým příkladem tohoto vzorce: vykazuje vysokou životní spokojenost, ale zároveň i jednu z nejvyšších deklarovaných měr subjektivní nejistoty či úzkosti. Tento rozpor formuje společnost, která je současně psychicky zatížená i behaviorálně pasivní — je to křehkost vyrůstající z komfortu a dlouhodobé nepřítomnosti stresových událostí, jež by aktivovaly kolektivní odolnost.

Z perspektivy obranné politiky je klíčová i Krepinevichova teze o strukturální zranitelnosti států, které nedisponují dostatečnými rezervami či zálohami. Nízké

kapacity výcviku a omezená ochota bránit zemi ukazují, že český stát se spoléhá na velmi úzkou skupinu osob připravených vstoupit do aktivní zálohy. Tento stav vytváří potřebu zásadního posílení dobrovolných záloh prostřednictvím pobídek, institucionální podpory i širší společenské komunikace, která by obnovila propojení mezi civilní populací a obrannými institucemi.

Závěr

Empirická data ukazují, že česká společnost sice vnímá hrozbu války jako reálnou, avšak toto vnímání se dosud neproměnilo v odpovídající úroveň mobilizační připravenosti ani v konsistentní podporu opatření, která by odolnost státu systematicky posilovala. Přetrvává paradox: většina populace připouští možnost ozbrojeného konfliktu, ale tuto představu nedoprovází chování, které by odpovídalo logice preventivní adaptace.

Zásadní tedy není přesvědčovat veřejnost, že válka může nastat – tato představa je již široce sdílena. Klíčové je vytvořit institucionální, sociální a kulturní podmínky, které umožní, aby se percepce hrozby promítla do reálné kapacity jednat dříve, než dojde ke strategickému šoku. Odpovědí na postupný, „gradualistický“ charakter současných bezpečnostních hrozeb nemůže být další odkládání reakce, ale právě postupné, kumulativní zvyšování národní odolnosti, upevňování schopnosti společnosti vstřebávat otřesy a snižovat jejich systémové dopady.

Tato transformace vyžaduje kombinaci dlouhodobých politik v oblasti obrany, vzdělávání, kritické infrastruktury a komunikace rizik, stejně jako posílení důvěry mezi státem a občany. Mobilizační připravenost není jednorázový akt, ale výsledek trajektorie, která propojuje individuální motivace, sociální normy a institucionální kapacity. Právě tato trajektorie rozhodne o tom, zda případná krize vyvolá dezorientaci a paralýzu, nebo naopak aktivaci a kolektivní schopnost čelit hrozbě..

Bibliografie:

Schelling, Thomas C.: The Strategy of Conflict. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1960.

INSTITUT PRO ROZVOJ POTENCIÁLU

Taleb, Nassim Nicholas. *The Black Swan: The Impact of the Highly Improbable*. New York: Random House, 2007.

Krepinevich, Andrew F.: *7 Deadly Scenarios: A Military Futurist Explores War in the 21st Century*. New York: Bantam/Presidio Press, 2009.